

De onvoorspelbare wereld van de Veenhooibeestjes ... Judith Bouma

... kan mij aardig bezighouden en mij niet alleen!

Elk jaar opnieuw hebben de Veenhooibeestjes (*Coenonympha tullia*) wel weer een verrassing in petto. Het ene jaar vliegen ze erg verspreid, het andere jaar erg vroeg in het seizoen, maar ook de bijzonder late vliegers zorgen voor verbazing.

De winter begon extreem vroeg eind 2010 en liep bijzonder lang door in 2011. Toen we dan eindelijk de winter vaarwel konden zeggen leek meteen de zomer begonnen te zijn. Erg hoge temperaturen voor de tijd van het jaar in combinatie met maanden geen neerslag. Decennia lang was er niet zo'n droog (voor)jaar geweest als in 2008, komt 2011 ineens met een nieuw droogte record, maar dit jaar was dat in combinatie met erg hoge temperaturen voor een voorjaar. Het geweldige hoogveengebied, het Fochteloërveen zag er na maanden droogte en warmte ongelooflijk triest uit. De altijd zo groene Veenmossen stonden zichtbaar droog, ware het niet dat de oppervlakte wit kleurt als bescherming en het daaronder toch nog erg nat kan zijn door de gave van het Veenmos om tot veertig keer het eigen gewicht aan water vast te houden.

Maar, wat heeft dit nu met de Veenhooibeestjes te maken. Ik probeer duidelijk te maken hoe triest en droog alles was.

De rupsen van de Veenhooibeestjes gaan in het voorjaar, nog onvolgroeid, eten van de waardplant, het rijkelijk aanwezige Eenaarig wollegras. Rupsen hebben ook vocht nodig en in die periode vroeg ik me af wat voor gevolgen de droogte kan hebben op de rupsen. Normaliter tel ik behalve de Veenhooibeestjes ook de andere vlinders, libellen, rupsen en de reptielen die ik tegenkom. Ik ben er niet op uit, wel voor de Veenhooibeestjes, maar niet voor de rest. In de periode dat de Veenhooibeestjes vliegen kom ik soms op één dag rond de honderd Grote beer

rupsen tegen. Nu was ik blij met vijf exemplaren op één dag. Zo verging het mij ook met andere rupsen die ik andere jaren zag en nu niet of nauwelijks. Zouden de rupsen dan toch te lijden gehad hebben van de droogte?

Hoe dan ook, de Veenhooibeestjes fladderden weer rond. Dit jaar bijzonder vroeg, 20 mei mocht ik de eerste zeldzame veenvlindertjes weer noteren. Daarmee zou de piek waarschijnlijk ook eerder komen te liggen, alsook de laatste vliegers.

Een probleem voor de Veenhooibeestjes met deze vroege vliegtijd is de belangrijkste nectar-plant, de Dopheide of Erica. Deze planten waren dusdanig verdroogd dat ook de aanstaande bloei problematisch was. De enkele planten die bloeiden in verhouding met voorgaande jaren was schrikbarend. Op plaatsen waar ik sinds mijn negen jaar monitoring nooit Veenhooibeestjes aantrof op een enkeling na, zag ik nu grote aantallen bij elkaar. De reden was overduidelijk, een plaats waar wél veel Dopheide stond te bloeien. Hierdoor werd het vlieggebied een stuk verspreider. Het zou mooi geweest zijn als daar ook de waardplanten zouden staan om toch een nieuw vlieggebied te verkrijgen in dat relatief klein huidige stuk.

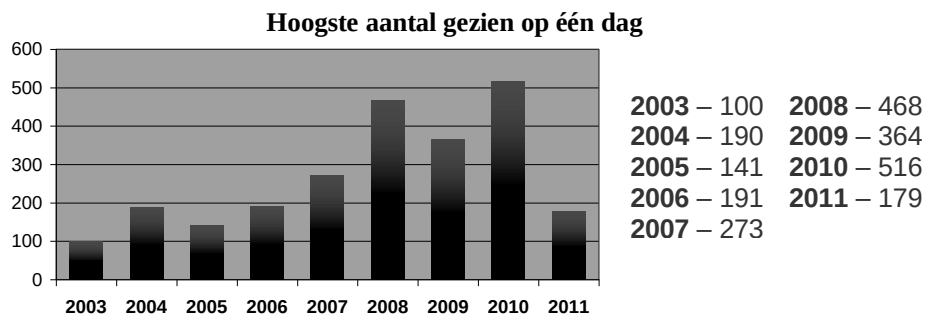
Op dagen dat de Veenhooibeestjes de piek bereikt hebben met hoogste aantallen, werd het de laatste jaren erg moeilijk om links en rechts alles te tellen en te noteren. Mijn eerste jaren was het streepje voor streepje wat ik in de plattegrond aan kon tekenen in tegenstelling tot de laatste jaren. Het gaat nu met tientallen, geen streepjes voor enkelingen, maar kruisjes voor tientallen. Dit jaar, was het na de genoemde droogte, een verrassing wat ze zouden gaan doen. Het werd snel duidelijk in de piekperiode, het werden weer streepjes ...

Een slecht jaar voor de Veenhooibeestjes. Elk jaar zijn de weersomstandigheden een enorme factor in deze kwetsbare wereld. Of het werkelijk de rupsentijd geweest is waardoor ze in aantal zo drastisch achteruit zijn gegaan in vergelijking met voorgaande jaren durf ik niet met zekerheid te zeggen. Verbazen zou het me niet. Ik moet eerlijkheidshalve wel vermelden dat de dag vóór het piekaantal hagelstenen als kleine golfballen uit de lucht vielen. Er is erg veel beschadigd hierdoor, zeker ook Veenhooibeestjes, maar of hierdoor de aantallen zo laag liggen betwijfel ik. vliegers van begin oktober 2008?

Een Eenvervolg op de Veenhooibeestjes? Net als de spectaculaire late Jawel, 1 en 2 augustus 2011 zag ik respectievelijk drie en twee Veenhooibeestjes. Het was erg moeilijk om ze eruit te pikken omdat ook de Oranje zandoogjes zich lieten zien en in de vlucht een tel op de Veenhooibeestjes gelijken. De vraag opnieuw, een tweede generatie of erg late vliegers? De laatste waarneming van 2011 was immers al op 4 juli gedaan.

Ik heb de altijd behulpzame bronnen aan kunnen boren bij de Vlinderwerkgroep Friesland en ook de Vlinderstichting. Een duidelijke conclusie is er niet, mogelijkheden zijn er wel, de volgende drie belangrijkste:

- óf late vliegers van de eerste generatie;
- óf toch een tweede generatie;
- óf een uitgestelde vliegtijd wat in extreme milieus zoals hoogveen voor kan komen, een aantal overwintert daarbij tweemaal.

Wij mensen hebben de arrogantie alles denken te weten, maar de Veenhooibeestjes weten je steeds opnieuw voor een raadsel te stellen en dat maakt het zo leuk! Ik ben enorm benieuwd, zoals elk jaar, wat het volgende jaar ons gaat brengen!

Foto's bij dit artikel: Judith Bouma

Macro-nachtvlinderwaarnemingen in het Easterskar bij Sintjohannesga **Situatie eind 2011 Wiebe Poppe**

Vanaf 2004 wordt het gebied het Easterskar van It Fryske Gea onderzocht op het voorkomen van macro-nachtvlinders.

In de eerste jaren 2004 en 2005 was het speerpuntgebied van de VWF. Henk Hunneman heeft in Flinterwille van maart 2006 hiervan uitvoerig verslag gedaan. In totaal werden over deze 2 jaren 191 soorten vlinders geteld. Voor meer achtergrond informatie wil ik hiernaar verwijzen.

Vanaf 2006 heb ik de nachtvlinderfauna in dit gebied gevolgd. Van het Fryske Gea kreeg ik toestemming om 's-avonds met een lamp waarnemingen te doen. De bevindingen tot en met 2008 zijn opgetekend in het oktobernummer 2008 van